

Conceptul de civilizatie in filosofia contemporana

Ca si cel de cultura, termenul de civilizatie a fost si este folosit in intelesuri extrem de variate. Uneori este identificat cu intregul sistem social si asociat cu judecati de valoare, spre a desemna forme elevate de organizare a societatii. Civilizatia este considerata astfel, superioara culturii, care ar apartine oricarui grup social sau comunitati umane, independent de stadiul lor de evolutie. Ea ar fi cultura maturizata istoric si devenita constienta de rosturile si valorile ei. Alteori, civilizatia este redusa numai la anumite aspecte ale vietii sociale, toate pe un plan de inferioritate fata de cultura. Fara a le identifica, a le substitui pe una celeilalte sau a le opune, o intelegere corecta a civilizatiei presupune o analiza a ei, numai prin raportare la cultura. Fondul comun al culturii si civilizatiei este alcatuit din ansamblul cunostintelor si experientelor omenesti, din totalitatea achizitiilor spiritului uman. Selectia valorica operata istoric si creator pe acest fond, este cea care conduce la conturarea culture. In schimb, mis carea acesteia din panteonul valorilor spre forumul cetatii, patrunderea in laboratorul vietii practice, intruchiparea ei in mediul de viata, munca si comportare, ca si in diverse obiecte ale universului artificial al omului, converg catre constituirea civilizatiei. In raport cu orice stadiu sau moment istoric, cultura se prezinta ca un patrimoniu de traditii si norme dobandite, de valori cristalizate prin activitatile creatoare diverse ale generatiilor trecute, ca si a celei prezente, iar civilizatia, la randul ei consta tocmai in folosirea acestui patrimoniu, pentru satisfacerea noilor cerinte ale vietii si indeplinirea de fapte noi.

In acest sens C. Radulescu-Motru scria: „O societate isi formeaza in contra mediului extern o armatura pe care o numim cultura, din deprinderile sale voluntare, adica din reactiunile sale si numai indirect din orizontul sau intelectual... De aceea soliditatea culturii unui popor se recunoaste cu preferinta dupa felul de a voi si de a lucra al acestuia, si nu dupa bogatia ideilor produse de ganditorii sai... Cultura unei societati se masoara dupa sprijinul pe care ea il da omului in lupta sa cu un mediu cosmic. O societate inasa, care lasa prada mediului cosmic pe o parte din membrii sai, dovedeste ca ea n-are inca macar baza pe care sa se poata ridica o cultura unitara in intelesul material al cuvantului; aceasta societate are o cultura artificiala si anume numai pentru o fractiune a membrilor sai.” Vigoarea, viabilitatea si eficienta unei culturi sunt asadar dependente de gradul raspandirii, al comunicarii si asimilarii ei la nivelul comunitatii sau comunitatilor umane, de aplicatiile ei in comportarea indivizilor si in activitatile lor cotidiene, deci de transformarea ei efectiva in opera de civilizatie.

Civilizatia ne apare astfel ca totalitatea bunurilor materiale si spirituale care se structureaza in procesul de obiectivare a valorilor culturale, fara ca acest proces sa determine disparitia valorilor. Civilizatia este o cultura in actiune, o cultura finalizata, o transformare a potentialitatilor valorilor culturii in realitate. Civilizatia se constituie in acelasi timp drept cadrul, mai mult sau mai putin fertil, de faurire a valorilor culturale. Cu cat o civilizatie este mai aproape de cultura, prin capacitatea ei de a conferi realitate componentelor acesteia, cu atat probabilitatea creativitatii de tip cultural este mai mare. Valorile culturale apartinand unor civilizatii vechi, ca cea sumeriana, babiloniana, indiana, egipteană etc. nu s-au pierdut reus ind sa ne transmita, peste secole, semnificatiile lor. A fost posibil, pentru ca anumite conditii naturale si sociale au permis faurirea, in temeiul acestor valori, a unei stralucite opere de civilizatie.

Referindu-se la mecanismul aparitiei si raspandirii primelor culturi si civilizatii, Blaga scria: „Prin sistematice, insistente canalizari, presupunand o remarcabila arta inginereasca, o parte a desertului sirian fusese facuta atat de fertila, intre Eufrat si Tigris, incat memoria ancestrala leaga pana astazi, de aceste tinuturi, amintirea unui rai pierdut. Fertilitatea a facut cu putinta o paralela inflorire a unei mari culturi, care a influentat enorm toate culturile din Asia anterioara si direct sau indirect cultura greaca, care apare vreo doua-trei mii de ani mai tarziu.” Au existat

insa si multe descoperiri stiintifice, carora nimeni nu le poate nega insusirea de valori culturale, caci condenseaza in ele o anumita cantitate si calitate de experienta si cunoastere omeneasca, care nu s-au transformat in elemente de civilizatie, printre altele si datorita nivelului tehnic, la care se afla societatea. Putem aminti ca exemplu, aproape intreg patrimoniul de gandire stiintifica a lui Leonardo da Vinci. Valorile culturii, care raman necunoscute si nefolosite de societate, nu devin niciodata elemente de civilizatie. Gradul de universalitate al unor valori depinde, prin urmare, de masura in care ele se transforma in fapte de civilizatie. Astfel, un comportament uman caracterizat prin respect fata de semeni, intelegere si politete, corectitudine si altruism, sinceritate si curaj etc., exprima nivel de cultura, cand este abordat teoretic, din punct de vedere al unui sistem de valori morale si juridice si exprima grad de civilizatie, cand este conceput ca modalitate concreta de manifestare a omului.